

TOMÀS POU I VIVER

MEDALLA DE HONOR DE SERVEIS A LA JUSTICIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Palau de Pedralbes

16 de gener, 2019

DUES PASSIONS DE TOMÀS POU I VIVER: L'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE CATALUNYA I LA RECUPERACIÓ DE PLUSVÀLUES URBANÍSTIQUES. *IN MEMORIAM*

Tomàs Pou va viure la seva professió amb passió; amb passió professional i personal gairebé desfermada i que transmetia al seu entorn, quan et parlava o t'interpel·lava. Permeteu-me aportar uns bons records professionals i personals en dues qüestions que vaig poder viure directament o indirecta, també amb passió. La primera és la de l'organització territorial de l'administració de la Generalitat de Catalunya, somiant i defensant una organització territorial de l'administració local diferent a l'actual. La segona és la de la recuperació de plusvàlues urbanístiques per a la comunitat detraient-les del mercat immobiliari, en els contenciosos de caràcter social generosos que va emprendre. I encara que no sempre es pot guanyar, és important participar-hi intensament; amb passió, com va ser el cas.

En relació a l'organització territorial de Catalunya, i amb el títol de *In memoriam*, en Tomàs, va retre homenatge al geògraf Casassas en un article a La Vanguardia (Espanyola), el 17 de juliol del 1992, a pocs dies del començament dels Jocs Olímpics. Fa ara 28 anys, i en feia 5 de vigència de les lleis d'organització territorial de 1987, que semblava tancaven la qüestió. Elegeixo el mateix títol, perquè els elogis que li va dedicar són els que ara li vull de dedicar jo, perquè vam compartir, des del 1976, una visió semblant sobre l'organització territorial de Catalunya, diferent de l'oficial, excepte en la part de supressió de les Diputacions. I diferent de l'actual que és fruit de la història i d'aquelles lleis del 1987, ja amb l'Estatut de Catalunya, que no han tingut modificació, encara. I cal dir, clarament, que el nostre posicionament ha tingut un èxit ben escàs. **A recordar que la supressió de les Diputacions que era la referma de més calat de les lleis del 1987, va ser tombada ràpidament pel Tribunal Constitucional, com un primer avís per a navegants.**

Ens vam conèixer a Tarragona en una de les jornades de l'àmbit d'Ordenació del Territori del Congrés de Cultura Catalana a mitjans del 1976; jornades històriques, ja, de somnis compartits pensant que anàvem a ser protagonistes dels canvis que s'albiraven, i que era l'objectiu dels encontres. Jo hi presentava una comunicació, parlant de la futura organització territorial de Catalunya, però sobretot per parlar del model la reorganització anglesa del 1973-74, que havia estudiat i, en part viscut, feia poc més de dos anys abans, des de la universitat de Reading. I des d'aleshores vam tenir un gran respecte mutu, perquè compartíem la majoria de criteris bàsics, com ja vam comentar força després de la meua presentació. Però sobretot, Tomàs Pou ens ho explicava en aquell article de referència. En aquelles jornades vaig conèixer al mestre Casassas, amb qui vaig començar una col·laboració que es materialitzaria, finalment, en els llibres d'organització territorial de Catalunya i de Barcelona, del 1980 i 1981, d'impagable i inoblidable record.

I a destacar que vaig conèixer al Tomàs junt amb la Francesca Masgoret, la seva companya inseparable, perquè ella compartia l'admiració amb l'organització dels serveis socials (assistència social o beneficència, encara en aquell moment) britànics, perquè eren serveis de proximitat ben dotats i eficients. Per sort ens vam poder trobar, també amb en Lluís Casassas, 4 anys més tard, ja amb els primers ajuntaments democràtics, i a l'Ajuntament de Barcelona, on ella era regidora de Serveis Socials, amb el lideratge de Pasqual Maragall, intentant muntar l'organització territorial dels serveis socials en base a uns serveis centrals i uns serveis descentralitzats de districte. Aquells 9 districtes que en Casassas deia que **havien de tenir campanar**, i una dimensió i funcionaments semblants a un ajuntament gran com els de l'Hospitalet, Badalona, Sabadell o Terrassa, per tal de fer compatibles l'organització metropolitana amb una de local, de primer **nivell**. Finalment, 4 anys més tard, van ser 10 districtes, gràcies a la bona negociació entre Jordi Borja i Trias Farga introduint el districte de Les Corts, perquè segurament el districte de Sants- Zona Franca – Les Corts era massa gran i menys homologable amb els altres.

Comença l'article- obituari relacionant les principals responsabilitats, portades amb **humilitat i senzillesa**, diu, que havia tingut el mestre Casassas: catedràtic, síndic de la Universitat, president de la Societat Catalana de Geografia, i membre numerari de l'Institut d' Estudis Catalans. També Tomàs Pou fou president de la Societat Catalana d'ordenació del Territori, **hereva** de l'àmbit del Congrés de Cultura Catalana, succeint al recordat Lluís Carreño, sociòleg i que va posar els fonaments al Institut d'Estadística de Catalunya. I també va ser membre de l'Institut d'Estudis Catalans. I la humilitat i senzillesa, no incompatible amb la passió, les virtuts que ell va tenir en l'exercici professional i en els contenciosos de calat que va portar.

Del llibre sobre l'Organització Territorial de Catalunya en diu que **és el més vàlid dels realitzats a Catalunya sobre la seva futura organització territorial, i que **(no)** ha tingut la divulgació que mereixia el seu contingut**, de forma també generosa, degut a la més que àmplia producció sobre aquesta qüestió, des de que es va començar a discutir la futura organització territorial de Catalunya de l'any 1931, en la ponència liderada per Pau Vila i Josep Iglesias. Aleshores es van plantejar la qüestió dels continents i dels continguts de la proposta, en una enquesta a totes les secretaries dels ajuntaments que va donar com a resultat que hi havia 110 comarques acceptades com a naturals, i uns 123 **mercats setmanals**.

I segueix: **El seu primer gran valor rau en el fet que va defensar solucions compromeses que només poden adaptar-se amb la dignitat científica del coneixement profund de la qüestió, aportant el llibre informacions i estudis de notori nivell aleshores inèdits....i va concloure creant 127 municipals com a entitats per a prestar, en el nivell més baix, els serveis que actualment presten -tantes vegades insuficientment- els petits i mitjans municipis, necessitat aquesta de substitució en la qual concorden tots els que, amb objectivitat i no amb perjudicis, han estudiat aquesta temàtica**. Subratllo, **compromís i dignitat científica**, com a valors que apreciava i ell tenia i exercia. La seva preocupació i incomoditat per la qualitat dels serveis municipals dels municipis petits i mitjans (amb la dada que feia servir que el 83% dels municipis de Catalunya tenen menys de 1000 residents) la tocava constantment en la seva tasca professional de jurista especialitzat en dret urbanístic. A recordar, va formar part dels primers equips inter-disciplinars dirigit per l'arquitecte i catedràtic d'Urbanística, Manel Ribas Piera, formant equip amb l'economista Soler i el sociòleg Carreño, entre d'altres, ja a mitjans dels anys 60, al municipi de Palma de Mallorca, en un pla general considerat modèlic i de referent de l'aplicació de la llei del sòl del 1956.

En segueix destacant del llibre que **amb valentia i honestedat*, *com a segon gran valor...va grafiar territorialment aquestes municipalties, establir-ne les ... competències.... sistemes d'elecció directa.....previsió financera...en.. la totalitat del territori català...i acceptar la funcionalitat territorial de les províncies, eliminant emperò les diputacions i proposant convertir-les en 5 regions per a l'administració perifèrica de la Generalitat**. Valentia i honestedat, són també valors que ell va tenir quan va defensar els contenciosos en favor de l'interès públic, en els casos que s'han esmentat, i que ampliaré una mica al final.

Ens deia, en diagnòstic precís, que **El nostre país des de l'autonomia actual i sobre la seva organització territorial, només ha recreat (Llei catalana de 1987) les comarques de 1932, instituint un nou graó o nivell organitzatiu i complicant encara més la situació**. I parlant de nombres i dimensions, cal recordar que per la gestió de dos serveis de proximitat de competència de la Generalitat, com són els Mossos d'Esquadra i els Bombers, s'han creat de nou, en els darrers 35 anys, 107 comissaries (10 de les quals a Barcelona) i 157 parcs de Bombers, que farien una mitjana inferior a les 130 unitats, no condicionants per cap divisió administrativa existent, sinó únicament guiats per els recursos i l'eficàcia en relació a les necessitats o demanda. **El territori mana** també deia el mestre Casassas, ben admirat per en Tomàs i per mi.

Destaca, també, que **El llibre va examinar les solucions d'altres països als quals és científicament impossible d'obviar, perquè els nostres problemes no són singulars ni especials, sinó comuns a totes les societats humanes desenvolupades**. Segurament seria necessari re-pensar l'organització territorial actual de prop de 1000 municipis, unes 40 comarques i 4 diputacions emmirallant-nos amb l'experiència comparada per intentar resoldre problemes comuns. I ni ja la clàssica de la reforma britànica, sinó la més recent que jo conec que és la de Dinamarca, de població semblant a la nostra, del 2007 amb 98 ajuntaments de primer nivell i 5 regions de segon, que partia d'abans de la reforma del 1975 d'uns 350 municipis, de prop d'un miler. La premsa va publicar, fa uns anys, que una delegació d'alcaldes de l'Associació Catalana de Municipis, havien fet viatge d'estudis a Dinamarca.

I per entendre les causes, del per què no hem revisat la nostra organització territorial, en Tomàs Pou deia, abans de tancar l'obituari: **Però la raó és desgraciadament que moltes vegades és poc vendible a les comunitats humanes, que són sempre més fàcils i rendibles -a curt termini - de conduir a través dels sentiments, com la política diària acredita massa vegades. Lluís Casassas, per contra, va aportar una proposta racional i profundament justificada, dissortadament no seguida, tot i ser defensable que era modificable. El millor homenatge que es mereix Lluís Casassas és que els nostres partits polítics assumeixin, davant d'un país amb el 86% dels municipis de menys de 1.000 habitants, la important tasca col·lectiva de dotar-lo d'una organització territorial eficaç i en la qual imperi la racionalitat per sobre dels sentiments.**. Res més a afegir-hi, mestre Tomàs, el teu diagnòstic és ben actual i vigent; i no només en les qüestions de l'organització territorial, diria.

I acabava l'article, dient: **Ningú pretén eliminar municipis, sinó només reconèixer legalment que poden executar aquells serveis per als quals estan realment capacitats. I aquesta tasca només la poden fer tots els partits polítics de país per tal que, en un tema tan transcendent, cap assumeixi el seu cost o el benefici electorals. Lluís Casassas serà, en aquest llibre.... un exemple de compromís amb la racionalitat que quedarà com una aportació científica de dignitat excepcional.**. Gràcies moltes Tomàs pel que ens vas dir, ara fa 28 anys, però ben actual.

Respecte de la **recuperació de plusvàlues urbanístiques** per a la comunitat, cal destacar en primer lloc, el contenciosos per interès social que va guanyar destaca, sens

dubta, que **l'hotel de cinc estrelles** que s'havia construït a la Diagonal alta, finalment esdevingués un hospital de referència de Catalunya que és l'hospital de la cooperativa d'Assistència Sanitaria, que va fundar el Dr. Espriu. Pou va denunciar que hi havia un excés d'edificabilitat, i va guanyar el contenciós al Tribunal Suprem. La història jurídica i de contingut urbanístic no la puc explicar en detall, però el resultat és ben clar: d'un ús privat a un ús semi-públic, que dona centralitat global a Barcelona. En cada estada en aquest hospital, i ja en són unes quantes en els últims anys, amb èxit raonable pel que es veu, el pensament en la feina que va fer en Tomàs en aquest contenciós, hi ha estat sempre present.

I en segon lloc, l'altre contenciós important de caràcter social va ser en contra de **la transformació del camp de l'Espanyol a l'avinguda de Sarrià en habitatges**, amb una contribució, crec que mínima, al finançament dels sistemes generals de ciutat, amb una memòria que començava, més o menys: *El RCD Español té un deute de 4.500 MPTA, però disposa del patrimoni del terreny*, i el canvi d'ús no podia tenir un objectiu més clar. Vam divergir en aquell moment perquè ell defensava (amb passió com sempre) que aquestes operacions anaven contra els interessos públics, i jo li argumentava, que es podia acceptar, en base al criteri de gestió de l'urbanisme *de lo que te regalo (plusvàlues urbanístiques generades en el planejament urbà), la mitad es mía (Ajuntament)*, que vaig aprendre al Pla General de Donostia- San Sebastián de 1989- 1993. I complementava que Barcelona no necessitava 3 estadis de futbol-atletisme, i a l'haver-ni un de sobrant era admissible el canvi, sempre amb recuperació de plusvàlues, amb aquell criteri. Les plusvàlues privades de l'operació les va quantificar i argumentar l'economista col·lega en el camp de l'urbanisme, Joan Angelet. La construcció d'un estadi nou i l'abandonament de l'estadi de Montjuïc que quedava segurament en infra-utilització, així com la sensació que la construcció del pas soterrani era una part petita de la plusvàlua, em fan admetre ara que Tomàs Pou i Joan Angelet tenien raó: va ser una *especulada*, insuficientment aprofitada per beneficiar a la comunitat. Massa tard per tirar enrere, però sempre a punt per aprendre'n dels errors i les limitacions professionals.

La construcció d'un estadi nou i l'abandonament de l'estadi de Montjuïc que quedava segurament en infra-utilització, així com la sensació que la construcció del pas soterrani **i la compra de terreny a Montcada per garantir els estàndards de sòl per a espais lliures i equipament (mínim de 40 m2 per cada 100 m2 de sostre edificable)** eren una part petita de la plusvàlua, em fan admetre ara que Tomàs Pou i Joan Angelet tenien raó: **certament**, va ser una *especulada*, insuficientment aprofitada per beneficiar a la comunitat.

De sobres merescuda doncs, una **Medalla de Honor de Serveis a la Justícia de la Generalitat de Catalunya**, però que arriba massa tard, perquè els honors s'han de poder gaudir en vida. **Molt cert, de serveis a la justícia**; de la justícia entesa com a instrument per millorar la qualitat de vida i la felicitat de la comunitat, no per menystenir-les ni per ofegar-les. I ja ens entenem, a la vista dels nostres presos, exiliats, represaliats i investigats polítics. Felicitats i moltes-moltes gràcies pel teu mestratge, Tomàs Pou i Viver.

Joaquim Clusa i Oriach, economista

Shenyang- Xina, gener de 2020, en estada anual, des del 2001

Nota: En vermell, els afegits després del lliurament del dia 15 de gener.

**ANNEX. ARTICLE DE 1992 DE TOMÀS POU I VIVER, AMB TRADUCCIÓ
LA VANGUARDIA (ESPAÑOLA), 17 DE JULIO 1992, pàgina 21**

<http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1992/04/28/pagina-21/33529636/pdf.html?search=tomas%20pou>

LLUIS CASASSAS, *IN MEMORIAM*

ES UN EJEMPLO de compromiso con la racionalidad y una aportación científica excepcional

Lluís Casassas Simó ostentó numerosas responsabilidades que acreditan su dedicación a los problemas colectivos de nuestro país, que contrastan con su humildad y sencillez: catedrático de Geografía, síndic de la Universidad, presidente de la Sociedad Catalana de Geografía, y miembro numerario del Institut d'Estudis Catalans. Pero para quienes, pocos, desafortunadamente, hemos estudiado los temas de la organización territorial de la Administración Pública, Lluís Casassas pasará a la historia de este país, porque, junto con el economista Joaquim Clusa, publicó en 1980 el libro **L'Organització Territorial de Catalunya** (editado y subvencionado por la Fundació Jaume Bofill) que es - a mi juicio- el más válido de los realizados en Catalunya sobre su futura organización territorial, y que **(no)** ha tenido la divulgación que merecía su contenido.

Su primer gran valor estriba en que defendió soluciones comprometidas que sólo pueden adaptarse con la dignidad científica del conocimiento profundo de la cuestión, aportando el libro informaciones y estudios de notorio novel y entonces inéditos. Examinó las competencias de todas las administraciones territoriales, ponderó los servicios que tienen encomendados y concluyó creando 127 municipalías como entidades para prestar, en el nivel más bajo, los servicios que actualmente prestan - tantas veces insuficientemente- los pequeños y medianos municipios, necesidad ésta de sustitución en la que concuerdan todos quienes, con objetividad y no con perjuicios, han estudiado tal temática. Pero el libro hizo lo más difícil, y ahí está su segundo gran valor: graficar territorialmente estas municipalías, establecer sus competencias concretas sus sistemas de elección directa, su previsión financiera y agrupándolas en la totalidad del territorio catalán y en coordinación con los demás niveles de administración de la Generalitat, con la valentía y honestidad en 1980 de aceptar la funcionalidad territorial de las provincias, eliminando empero las diputaciones y proponiendo convertirlas en 5 regiones para la administración periférica de la Generalitat, El libro examinó las soluciones de otros países a los cuales es científicamente imposible de obviar, porque nuestros problemas no son singulares ni especiales, sino comunes a todas las sociedades humanas desarrolladas, Nuestro país desde la autonomía actual y sobre su organización territorial, sólo ha recreado (ley catalana de 1987) las comarcas de 1932, instituyendo un nuevo escalón o nivel organizativo y complicando aún más la situación.

Pero la razón es desgraciadamente muchas veces poco vendible en las comunidades humanas, que son siempre más fáciles y rentables -a corto plazo – de conducir a través de los sentimientos, como la política diaria demasiadas veces acredita. Lluís Casassas por el contrario aportó una propuesta racional y profundamente justificada, desafortunadamente no seguida aún siendo defendible que era modificable. El mejor homenaje que se merece Lluís Casassas es que nuestros partidos políticos asuman,

ante un país con el 86% de los municipios de menos de 1.000 habitantes, la importante tarea colectiva de dotarlo de una organización territorial eficaz y en la que impere la racionalidad por encima de los sentimientos.

Nadie pretende eliminar municipios, sino sólo reconocerles legalmente que pueden ejecutar aquellos servicios para los que realmente están capacitados. Y tal tarea sólo pueden emprenderla todos los partidos políticos del país a fin de que, en un tema tan trascendente, ninguno asuma su coste o el beneficio electorales. Lluís Casassas será, en este libro que elaboró conjuntamente con Joaquim Clusa, un ejemplo de compromiso con la racionalidad que quedará como una aportación científica de dignidad excepcional.

ARTICLE A LA VANGUARDIA DE 17 DE JULIOL 1992, traduït al català

LLUÍS CASASSAS, *IN MEMORIAM*
Tomás Pou Viver

ÉS UN EXEMPLE de compromís amb la racionalitat i una aportació científica excepcional

Lluís Casassas Simó va ostentar nombroses responsabilitats que acrediten la seva dedicació als problemes col·lectius del nostre país, que contrasten amb la seva humilitat i senzillesa: catedràtic de Geografia, síndic de la Universitat, president de la Societat Catalana de Geografia, i membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans. Però per als que, pocs, malauradament, hem estudiats els temes de l'organització territorial de l'Administració Pública, Lluís Casassas passarà a la història d'aquest país, perquè, juntament amb l'economista Joaquim Clusa, va publicar, el 1980, el llibre *L'Organització Territorial de Catalunya * (editat i subvencionat per la Fundació Jaume Bofill) que és - al meu judici - el més vàlid dels realitzats a Catalunya sobre la seva futura organització territorial, i que **(no)** ha tingut la divulgació que mereixia el seu contingut.

El seu primer gran valor rau en el fet que va defensar solucions compromeses que només poden adaptar-se amb la dignitat científica del coneixement profund de la qüestió, aportant el llibre informacions i estudis de notori nivell aleshores inèdits. Va examinar les competències de totes les administracions territorials, va ponderar els serveis que tenen encomanats i va concloure creant 127 municipals com a entitats per a prestar, en el nivell més baix, els serveis que actualment presten -tantes vegades insuficientment- els petits i mitjans municipis, necessitat aquesta de substitució en la qual concorden tots els que, amb objectivitat i no amb perjudicis, han estudiat aquesta temàtica.

Però el llibre va fer el més difícil, i aquí està el seu segon gran valor: delimitar territorialment aquestes municipals, establir-ne les seves competències concretes, els seus sistemes d'elecció directa, la seva previsió financera i agrupant-les en la totalitat del territori català i en coordinació amb els altres nivells de administració de la Generalitat, amb la valentia i honestetat, el 1980, d'acceptar la funcionalitat territorial de les províncies, eliminant emperò les diputacions i proposant convertir-les en 5 regions per a l'administració perifèrica de la Generalitat. El llibre va examinar les solucions d'altres països als quals és científicament impossible d'obviar, perquè els nostres problemes no són singulars ni especials, sinó comuns a totes les societats humanes desenvolupades. El nostre país des de l'autonomia actual i sobre la seva organització territorial, només ha recreat (Llei catalana de 1987) les comarques de 1932, instituint un nou graó o nivell organitzatiu i complicant encara més la situació.

Però la raó és desgraciadament que moltes vegades és poc vendible a les comunitats humanes, que són sempre més fàcils i rendibles -a curt termini - de conduir a través dels sentiments, com la política diària acredita massa vegades. Lluís Casassas, per contra, va aportar una proposta racional i profundament justificada, dissortadament no seguida, tot i ser defensable que era modificable. El millor homenatge que es mereix Lluís Casassas és que els nostres partits polítics assumeixin, davant d'un país amb el 86% dels municipis de menys de 1.000 habitants, la important tasca col·lectiva de dotar-lo d'una organització territorial eficaç i en la qual imperi la racionalitat per sobre dels sentiments.

Ningú pretén eliminar municipis, sinó només reconèixer legalment que poden executar aquells serveis per als quals estan realment capacitats. I aquesta tasca només la poden fer tots els partits polítics de país per tal que, en un tema tan transcendent, cap assumeixi el seu cost o el benefici electorals. Lluís Casassas serà, en aquest llibre que va elaborar conjuntament amb Joaquim Clusa, un exemple de compromís amb la racionalitat que quedarà com una aportació científica de dignitat excepcional. *